

Småbarn i naturbarnehager om vinteren

Ole Johan Sando og Olav B. Lysklett*

Barnehagen skal i følge rammeplanen gi barna gode opplevelser med uteliv til ulike årstider (Kunnskapsdepartementet, 2006). Uteaktivitet med de yngste barna om vinteren kan være utfordrende. Naturbarnehagene har et særlig fokus på naturopplevelser og uteliv (Lie, Vedum, & Dullerud, 2011; Lysklett, 2005). I denne artikkelen vil vi sammenlikne tilbudet som gis småbarna om vinteren i to naturbarnehager med tre ordinære barnehager. Vi belyser også tiltak naturbarnehagene gjør for å gi småbarna gode opplevelser ute om vinteren. Data som presenteres i denne artikkelen er samlet inn gjennom daglige observasjoner og intervju av førskolelærere. Resultatene viser at naturbarnehagene er mer ute, gjennomfører flere aktiviteter i utetiden og er mer på tur. Fleksibel utetid, individuelle tilpasninger, høy voksentetthet i utetiden og valg av aktiviteter og uteområde er noen av tiltakene naturbarnehagene gjør for å gi småbarna gode opplevelser ute om vinteren.

Innledning

Det er få norske studier av førskolebarns aktivitetsvaner (Berg & Mjaavatt, 2009). Internasjonale studier på barns fysiske aktivitetsnivå i barnehagen viser at aktivitetsnivået er lavt og at andelen av stillesittende aktiviteter er høy (Reilly, 2010). Barnehagenes praksis i utformingen av utemiljø varierer i ulike kulturer (New, Mardell, & Robinsom, 2005; Sandseter, 2010). I hvilken grad studier som beskriver barns fysiske aktivitetsvaner er relevant for norske forhold varierer. Studier som avdekker kjennetegn ved barnehager som samsvarer med høyere aktivitetsnivå vil i større grad være overførbare til norske forhold, enn tverrsnittundersøkelser av fysisk aktivitetsnivå. Dette fordi vi kan regne med at tiltak som bidrar til høyere fysisk aktivitetsnivå et sted også vil ha positiv effekt i andre kulturer, selv om ikke det fysiske aktivitetsnivået før iverksettelsen av tiltaket er likt.

Når det gjelder kjennetegn ved barnehager som er relatert til høyere fysisk aktivitetsnivå, er det funnet høyere aktivitetsnivå i barnehager med mer kvalifisert personale og flere turer (Dowda, Pate, Trost, Almeida, & Sirard, 2004). Man har også funnet store forskjeller mellom barnehager i forhold til barnas fysiske aktivitetsnivå (Pate, Pfeiffer, Trost, Ziegler, & Dowda, 2004; Sugiyama, Okely, Masters, & Moore, 2010). Dette synliggjør barnehagens betydning for barnas fysiske aktivitetsnivå. I Norge har 89 % av barna mellom 1 og 5 år barnehageplass (Statistisk sentralbyrå, 2011a). Den høye andelen barn som går i barnehagen gjør barnehagen til en viktig arena med tanke på folkehelsearbeid rettet mot barns fysiske aktivitetsnivå.

De siste årene har andelen småbarn i norske barnehager økt. Fra 2000 til 2011 har andelen barn under 3 år i barnehagen steget fra 24 % til 37 % (Statistisk sentralbyrå, 2011b). Dette stiller nye krav til kunnskap i barnehagene. Flere påpeker at vi har mangelfull kunnskap om hvordan de yngste barna skal tas hånd om i barnehagen (Jonassen, 2011; Rayna & Laevers, 2011).

Også i naturbarnehagene har småbarna gjort sitt inntog. I 2005 hadde 46 % av naturbarnehagene småbarnsplasser og disse hadde i gjennomsnitt 9.6 plasser (Lysklett, 2005). I 2013 har nesten alle naturbarnehagene småbarnsplasser og det er bare 6 % som ikke har. Gjennomsnittet har steget til 14 småbarnsplasser pr. naturbarnehage og andre barnehager har i gjennomsnitt 23 plasser (Berger & Lysklett, 2012). Denne økningen i antall småbarnsplasser i naturbarnehagene gjenspeiler den generelle trenden i barnehagesektoren hvor det har vært satset mye på å etablere nye småbarnsplasser.

*Dronning Mauds Minne Høgskole

Det finnes ingen offentlig definisjon av hva en naturbarnehage er, men felles for naturbarnehagene er at de vektlegger naturopplevelser og utemiljø (Lie, et al., 2011; Lysklett, 2005). Selv om alle barnehager i følge rammeplanen skal gi barn gode opplevelser med uteliv til ulike årstider (Kunnskapsdepartementet, 2006), er det naturlig at naturbarnehagene har et særlig fokus på dette. Vi vet lite om hva som skiller småbarnas hverdag i en naturbarnehage fra småbarnas hverdag i en ordinær barnehage.

Uteaktivitet med de yngste barna om vinteren fører med seg flere utfordringer. Bleieskift utendørs kan oppleves som en belastning og store forskjeller mellom barna gir utfordringer med tanke på tilrettelegging av aktiviteter som gir mye fysisk aktivitet (Hagen & Lysklett, 2005). Større krav til tilrettelegging og barn som sliter med å bevege seg på egenhånd gjør utetiden om vinteren ressurskrevende for småbarnsavdelingene.

Seland (2009) fant i en norsk barnehage at uteleken i stor grad var preget av frilek. En ansatt opplevde at lav bemanning i utetiden gikk utover mulighetene til å følge opp barna tett. Dette skyldtes at barna var ute på den tiden av dagen da barnehagen hadde lav bemanning. At utetid og frilek plasseres i dette tidsrommet kan være et uttrykk for at dette er en område som får mindre oppmerksomhet i forhold til pedagogiske refleksjoner, planer, dokumentasjon og vurdering (Seland, 2009).

I følge Lalla, Torres og Phelps (1993) er gruppestørrelse og voksentetthet viktig for et kvalitativt godt barnehagetilbud for de yngste barna. Mindre grupper gir færre distraksjoner og mer fokuserte aktiviteter (Lally, Torres, & Phelps, 1993). Voksentetthet er også vist å være positivt sammenhengende med barns fysiske aktivitetsnivå (Sugiyama, et al., 2010). Det kan således være negativt om voksentettheten reduseres i utetiden.

I Trondheim kommune, hvor denne undersøkelsen er gjennomført, er voksentettheten lav sammenliknet med andre storbyer (Trondheim kommune, 2011). I Trondheim er bemanningstettheten 0,157 voksne per barn over tre år, mens det under tre år er det dobbelte, med en bemanningstetthet på 0,314 voksne per barn. Dette har vi fått opplyst i e-post fra rådgiver i Trondheim kommune Per Arne Pedersen (personlig kommunikasjon, 19. juni 2012). En undersøkelse gjennomført i 10 naturbarnehager fant at gruppestørrelser på 10-15 barn med 2-3 voksne er vanlig (Lie, et al., 2011). Det ble ikke skilt på barn over og under 3 år i denne undersøkelsen og det er derfor vanskelig å sammenlikne disse tallene med tallene fra Trondheim kommune.

Tid utendørs ser ut til å være av betydning for barns fysiske aktivitetsnivå. Forskning på de eldste barna i barnehagen har funnet at mer tid utendørs kan være et tiltak for å øke barns fysiske aktivitetsnivå (Fjørtoft, 2001; Giske, Tjensvoll, & Dyrstad, 2010). Når det gjelder de yngste barna i barnehagen er deres behov for fysisk tumleplass innendørs mye undersøkt, mens det er gjort lite forskning på hvordan småbarn kan få dyrket leken sin utendørs (Løkken, 2004).

Småbarn blir følelsesmessig berørt at omgivelsene og omgivelsene innbyr til aktivitet (Röthle, 2005). Småbarna liker å utforske nye miljøer (Hagen & Lysklett, 2005). Uteaktivitet i vekslende vær og føre og turer utenfor barnehagens uteområde har derfor en verdi utover et mulig høyere aktivitetsnivå. Dette er også noe som vektlegges i de fleste barnehager. Moser og Martinsen (2010) fant at norske barnehager i gjennomsnitt bruker 30 % av dagen utendørs om vinteren. Helsedirektoratet anbefaler at man i barnehager er ute i minst en time hver dag (Helsedirektoratet, 2006). I en undersøkelse av ni småbarnsavdelinger fant vi at småbarnsavdelingene oppfylte denne anbefalingen i 76 % av de observerte dagene om vinteren (Sando & Lysklett, 2012).

Denne studien har som mål å sammenlikne tilbudet som gis småbarn i naturbarnehager med ordinære barnehager om vinteren i samme geografiske område når det gjelder utetid, aktiviteter i utetiden og turer. Videre vil vi se på hvilke tiltak naturbarnehagene gjør innenfor disse områdene for at småbarna skal få gode opplevelser ute om vinteren.

Metode

Datainnsamlingen i denne undersøkelsen er gjennomført ved hjelp av studenter i tredje studieår ved Dronning Mauds Minne Høgskole (DMMH) vinteren 2011. Studenter med fordypning i småbarnspedagogikk og fysisk fostring har deltatt. Datainnsamlingen ble gjort mens studentene var i praksis. Alle studentene gjennomførte den samme datainnsamlingen. Studentene hadde egne problemstillinger og benyttet mindre deler av det innsamlede datamaterialet til å skrive sine bacheloroppgaver. De fem små-

barnsavdelingene som er studert her er alle i Trondheim kommune. Dette gjør at barnehagene har liknende rammebetingelser som vær, føre i barnehagens uteområde og økonomiske bevilgninger.

De fem småbarnsavdelingene som er studert har barn født i 2008, 2009 og 2010. Gjennomsnittsalderen på barna var 23 måneder. Barna i de ordinære barnehagene er i gjennomsnitt 22,5 måneder, mens barna i naturbarnehagene i gjennomsnitt er 23,5 måneder. Organiseringsformen på barnehagene var ulik. Av de fem småbarnsavdelingene var to i avdelingsbarnehage, mens tre av var organisert som basebarnehage. De to naturbarnehagene er begge organisert som basebarnehage.

Datainnsamlingen var todelt og bestod av intervju og noen enkle daglige observasjoner. At fem personer skal gjøre datainnsamlingen byr på metodiske utfordringer knyttet til reliabilitet. I forkant av datainnsamlingen hadde vi møter med studentene hvor vi gjennomgikk prosedyren for datainnsamlingen. For å styrke reliabiliteten i datainnsamlingen gjennomførte studentene prøveintervju og utprøving av skjemaet for de daglige observasjonene.

Til intervjuet ble det laget en felles intervjuguide. Intervjuguiden hadde et detaljert oppsett med 18 spørsmål. Det var rom for oppfølgingsspørsmål om studentene fant dette nødvendig. Intervjuguiden inneholdt spørsmål om uteaktivitet, inneaktivitet, kosthold og kjønnsforskjeller i lek. I denne artikkelen er kun spørsmål om uteaktivitet fra de to praksislærerne som jobbet i naturbarnehage benyttet.

Intervjuet ble gjort med praksislærer den første uka studentene var i praksis. Praksislærerne er utdannet som førskolelærere. I forkant av intervjuet leverte studentene et infoskriv om prosjektet til praksislæreren. Studentene benyttet båndopptaker i intervjuet. Med utgangspunkt i en felles transkriberingsmal transkriberte studentene intervjuet de selv hadde gjennomført. Det ferdig transkriberte intervjuet ble så levert til oss. Intervjuene ble analysert ved at svarene ble kategorisert etter temaene utetid, aktiviteter i utetiden og turer. Vi analyserte så hvilke tiltak innen disse tre temaene informantene pekte på for å gi barna gode opplevelser ute om vinteren.

De daglige registreringene ble gjennomført i uke 5 og 6 vinteren 2011. På slutten av hver dag fylte studentene ut et registreringsskjema som kartla tidsbruk, føre i uteområdet, om småbarnsavdelingen hadde vært på tur og ulike sider ved dagens inne- og uteaktivitet. I denne artikkelen er kartleggingen av tidsbruk, aktiviteter i uteområdet og registrering av turer benyttet.

Tidsbruk ble kartlagt ved at studentene anga hvor mye tid som hver småbarnsavdeling brukte ute, inne og til rutiner (soving, hvile, mat, bleieskift og påkledning) i løpet av dagen (8 timer). I variabelen som beskriver utetid inngår altså ikke spising og soving utendørs.

Aktiviteter utendørs ble registrert ved at studentene krysset hvilke aktiviteter de hadde sett i uteområdet på registreringsskjemaet. For at en aktivitet skulle registreres som en aktivitet, var det nok at et av barna på småbarnsavdelingen hadde gjennomført denne aktiviteten. Registreringsskjemaet inneholdt avkryssingsbokser for de ulike aktivitetene studentene skulle se etter. Turer ble registrert om småbarnsavdelingen var utenfor barnehagens uteområde. Studentene registrerte om turen gikk til skogen/marka, nærmiljøet eller annet.

Totalt har vi fra de fem småbarnsavdelingene data på 41 dager. Dette er 82 % av antall mulige observasjonsdager. De 9 observasjonene som mangler skyldes sykdom blant studenter i observasjonsukene. Etter endt praksis leverte studentene de utfylte registreringsskjemaene til oss. Dataene fra registreringsskjemaet ble så analysert i statistikkprogrammet SPSS (SPSS 18).

Resultater

I gjennomsnitt er småbarnsavdelingene ute 1,5 timer per dag (N=41). Naturbarnehagene er ute hver dag i de to observasjonsukene, mens de ordinære barnehagene er ute 74 % av dagene. Gjennomsnittlig er naturbarnehagene ute i 2,7 timer hver dag, mens de ordinære barnehagene er ute 0,6 timer daglig. Forskjellen i utetid mellom naturbarnehagene og de ordinære barnehagene er signifikant ved bruk av uavhengig t-test. 48 % av dagene er de ordinære barnehagene ute i 1 time eller mer, mens naturbarnehagene aldri er ute i mindre enn 1,5 time.

Ser vi bort i fra dagene de ordinære barnehagene ikke er ute er det også forskjell i utetid. De dagene de ordinære barnehagene faktisk er ute, har de et gjennomsnitt på 0,9 timer utendørs (N=17). Naturbarnehagene er altså ute både oftere og lengre.

Begge naturbarnehagene er mye mer ute enn de ordinære barnehagene, men det er og stor forskjell i

Tabell 1: Småbarnsavdelingenes utetid i løpet av en dag delt på barnehagetype. *Signifikant på et 0,05 nivå ved bruk av uavhengig t-test (2-tailed)

	Gjennomsnitt	N	Min	Maks	SD
Ordinær	0,6*	23	0	1,5	0,5
Natur	2,7*	18	1,5	4,0	0,9

utetid mellom de to naturbarnehagene. I gjennomsnitt er den naturbarnehagen som er mest ute 3,4 timer utendørs hver dag. Den andre naturbarnehagen er ute i 1,8 timer hver dag. Det er mindre forskjeller mellom de tre ordinære barnehagene. Disse har henholdsvis et gjennomsnitt på 0,5 timer, 0,7 timer og 0,8 timer utetid per dag.

I intervjuene legger begge de to førskolelærerne som jobber i naturbarnehage vekt på at de er fleksible og gjør individuelle tilpassinger i forhold til utetiden:

- I1: Vi er fleksible. Om det er noen inne, får de som fryser gå inn og varme seg og gjøre noe annet. Unger er forskjellige, noen greier seg fint, men andre synes kulde er litt problematisk.
- I2: Det å være ute skal være på barnas premisser. Noen ganger er det nok å være ute i ti minutter. Noen av barna er veldig kalde, da går de ut sist og inn først. Vi deler ofte gruppa slik at de største får dra på tur, eller får være ute lengre.

I naturbarnehage 1 har de et ute/inne rom som skal gjøre overgangen mellom å være inne og ute mindre krevende:

- I1: Vi har ute/inne rom som gjør at man kan være inne med uteklær. Rommet er laget som et våtrom, så det gjør ikke noe at det blir bløtt. Dette bruker vi spesielt om ettermiddagen hvis barna er slitne eller kalde. Da kan man være litt inne uten å ta av klærne og det er lett å gå ut når barna ønsker det.

Totalt for de fem småbarnsavdelingene er aking (51 %) og dissing (51 %) de to aktivitetene som oftest er observert gjennomført av småbarn i barnehagens uteområde dagene de er ute. Snøforming ble observert 34 % av dagene, mens klatring ble observert 29 % av dagene. Ski (14 %) er den minst observerte aktiviteten.

Figur 1 viser forskjellene mellom de ordinære småbarnsavdelingene og naturbarnehagene i observerte aktiviteter i utetiden de dagene de er ute. Aking, klatring og ski observeres signifikant mer i naturbarnehagene ved bruk av uavhengig t-test.

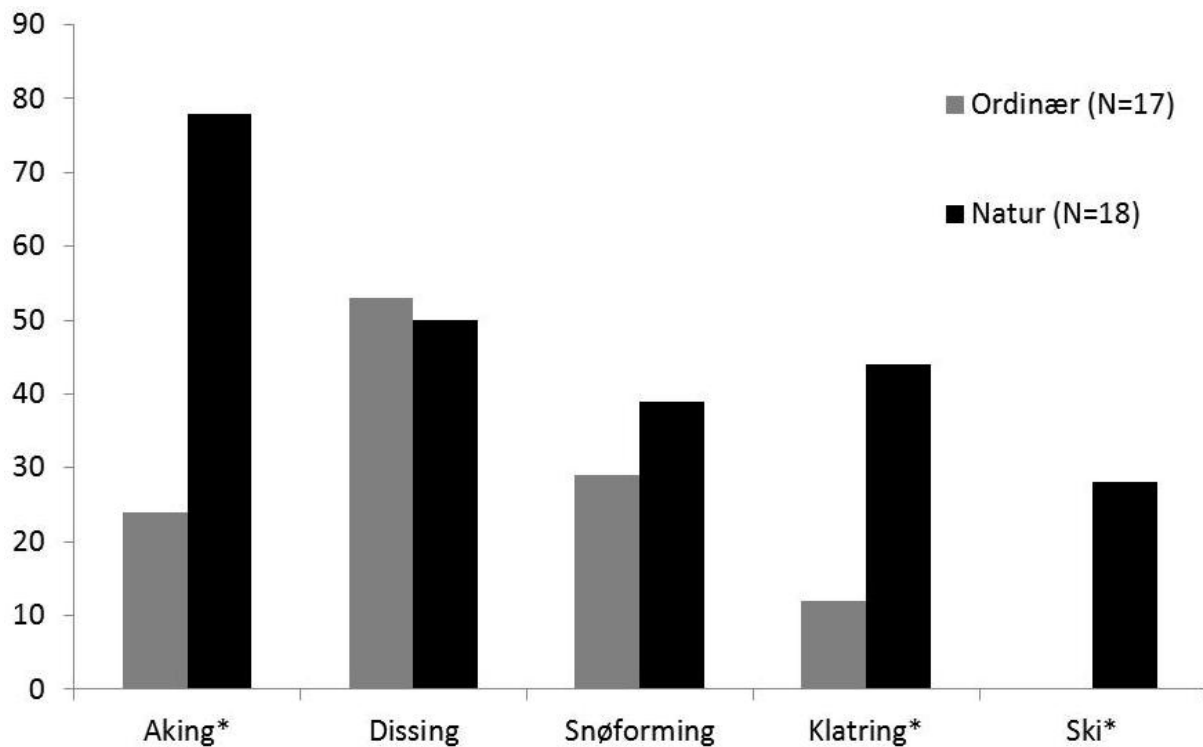
De intervjuede førskolelærerne legger vekt på betydningen av at småbarna aktiviseres ute om vinteren. At barna er i bevegelse holdes fram som et viktig tiltak for at barna skal få positive opplevelser ute om vinteren. Personalets rolle i dette trekkes fram:

- I2: Småbarn om vinteren må aktiviseres. Vi er veldig bevisst på at de ikke skal sitte i ro lenge på akebrett eller i vogn, de skal være i bevegelse og holde seg god og varm.
- I1: Det er vi som må sørge for at alle er i aktivitet.

Foruten at personalet skal være bevisst at barna ikke skal sitte i ro, er valg av uteområde et annet tiltak som skal bidra til at barna er i bevegelse:

- I2: Vi oppsøker områder hvor barna klarer å bevege seg selv og har gjerne aktiviteter hvor de er i bevegelse.

Småbarnsavdelingene ved de to naturbarnehagene er på tur 56 % av de observerte dagene. De ordinære småbarnsavdelingene er på tur 26 % av de observerte dagene. Observasjonene viser at naturbarnehagene i større grad oppsøker skogen/marka (70 %) dagene de er på tur enn hva de ordinære barnehagene gjør (33 %). De ordinære småbarnsavdelingene vektlegger altså i større grad turer til andre miljø enn skogen/marka enn hva naturbarnehagene gjør. Eksempler på slike er turmål er museumsbesøk, flyplass og hjemmebesøk hos ansatte i barnehagen.

Figur 1: Prosentvis antall dager aktivitetene ble observert utendørs delt på barnehagetype.

*Signifikant på et 0,05 nivå ved bruk av uavhengig t-test (2-tailed)

Figur 2:

Det er her store forskjeller mellom de ulike avdelingene. To av de ordinære småbarnsavdelingene er ikke på tur i løpet av de to observasjonsukene. Den tredje ordinære barnehagen er på tur 75 % av de observerte dagene. Naturbarnehagene er på tur 88 % og 30 % av de observerte dagene. Den naturbarnehagen som er mest ute er minst på tur.

I intervjuene legger førskolelærerne i naturbarnehagene vekt på at de er fleksible i forhold til utetiden. For å få til dette når de er på tur, sørger de for og ikke være ikke langt unna barnehagen:

I2: Er det kaldt så er vi ikke så veldig langt unna slik at vi kan gå inn om det er noen som ikke takler å være ute lengre.

Et annet viktig punkt i for å bidra til at småbarna får gode opplevelser når de er på tur er gruppestørrelse:

I1: Vi er delt opp i veldig små grupper. På min gruppe er vi seks barn og to voksne. Da får vi virkelig tid nok til å dekke barnas behov, vi får tid til å følge de opp og til å oppmuntre. For det krever sitt å dra på tur om vinteren.

Diskusjon

Det er i denne undersøkelsen stor forskjell i tidsbruk ute mellom naturbarnehagene (2,7 timer) og de ordinære barnehagene (0,6 timer). Dette tilsvarer for naturbarnehagen 34 % av dagen, mens de ordinære barnehagene er ute 8 % av dagen. De ordinære barnehagene ligger godt under funnene til Moser og Martinsen (2010), som fant at norske barnehager tilbrakte 30 % av tiden utendørs om vinteren. Noen metodiske forskjeller mellom de to undersøkelsene kan forklare noe av variansen. Moser og Martinsen sin studie baserer seg på selvrapporterte tall fra førskolelærere, rutinetid er ikke skilt ut og den gjelder for hele barnegruppen. De ordinære barnehagene ligger også godt under Helsedirektoratet (2006) sine anbefalinger om 1 time utetid hver dag. Denne anbefalingen oppfylles kun halvparten av dagene i de ordinære barnehagene.

Selv om vi hadde forventet at naturbarnehagene skulle være ute mer enn de ordinære barnehagene, var forskjellen større enn vi ventet. I løpet av en barnehageuke vil denne forskjellen i utetid tilsvare om lag 10 timer mer utetid for småbarna i naturbarnehagene. Basert på funn om at mer tid utendørs er gunstig for barns fysiske aktivitetsnivå (Fjørtoft, 2001; Giske, et al., 2010), vil vi anta at småbarna i naturbarnehagene har bedre muligheter til å være i fysisk aktivitet i løpet av barnehagedagen sammenlignet med småbarna i ordinære barnehager.

Et annet funn er at det er stor forskjell i utetid mellom de to naturbarnehagene i utvalget. Dette synliggjør de metodiske utfordringene med at vi kun har to naturbarnehager i utvalget. Forskjellene er likevel så store mellom naturbarnehagen som er minst ute og de ordinære barnehagene i utvalget, at vi er trygge på at forskjellene i utetid mellom barnehagetyperne ikke er tilfeldig.

Rammeplanen slår fast at barnehagene skal gi barna gode opplevelser med uteliv til ulike årstider (Kunnskapsdepartementet, 2006). For å gi småbarna gode opplevelser ute om vinteren er førskolelærerne i naturbarnehagene særlig opptatt av fleksibilitet og individuelle tilpassinger i forhold til utetiden. Informant 1 forteller at barn som fryser får gå inn og varme seg. I barnehagen til informant 2 gjør de individuelle tilpasninger ved at de deler gruppa og lar barna som fort blir kalde være inne lengre.

Informant 2 forteller også at de noen ganger bare er ute i 10 minutter. Å kle på en hel gruppe med småbarn krever både mye tid og organisering. Å gå igjennom hele dette ritualet for at småbarna skal være ute i 10 minutter er prisverdig. Kanskje er dette nødvendig for at barna skal bli vant til å være ute i kulde og bli glade i å være ute om vinteren.

Et annet tiltak som gjør utetiden mer fleksibel er at de i barnehage 1 har et ute/inne rom hvor barna kan gå inn med uteklær. En slik løsning gjør overgangen mellom det å være ute og inne i barnehagen mindre krevende. Barna kan gå inn en liten periode uten å måtte ta av seg klærne. Et slikt rom vil også kunne bidra til at barna i større grad kan styre om de vil være ute eller inne. Dette kan være med å gjøre utetiden til en bedre opplevelse for barna ved at de opplever selvbestemmelse i forhold til sin egen utetid.

Aktiviteten aking, klatring og ski observeres signifikant mer i naturbarnehagene enn i de ordinære barnehagene. For aktivitetene dissing og snøforming er det ingen signifikant forskjell i hyppighet mellom barnehagetyperne. Mens det akes nesten daglig i naturbarnehagene, er det bare hver femte dag barna er ute at dette observeres i de ordinære barnehagene. Ski observeres omlag hver tredje dag i naturbarnehagene. Ski observeres ikke i de ordinære barnehagene. Disse forskjellene i hvor ofte ulike aktiviteter observeres i barnehagene kan reflektere at de ansatte i naturbarnehagene i større grad tilrettelegger for aktiviteter i utetiden. Det er naturligvis også en mulighet for at det er en del aktiviteter som gjennomføres som vi ikke har fanget opp med vårt skjema.

I hvilken grad og hvilke aktiviteter det blir tilrettelagt for i utetiden vil ha stor betydning for barnas fysiske aktivitetsnivå i utetiden. Samtidig vil mulighetene i barnehagens uteområde legge føringer for hvilke aktiviteter som lar seg gjennomføre i utetiden. Slike forskjeller mellom barnehagene kan være med å forklare at man finner store forskjeller mellom barnehagene når det gjelder barnas fysiske aktivitetsnivå (Pate, et al., 2004).

Begge de intervjuede førskolelærerne er opptatte av hvor viktig det er at barna er i aktivitet i utetiden. At barna er aktive er viktig for å holde varmen og dermed også for barnas opplevelse av utetiden. Informant 1 er opptatt av at dette ansvaret ligger hos de voksne i barnehagen. Det er de som må sørge for at barna er i aktivitet. Også informant 2 legger vekt på at barna ikke skal sitte i ro, men at de skal være i bevegelse.

Valg av uteområde er et annet tiltak som informant 2 trekker fram som viktig med tanke på at barna skal være i bevegelse. Vi fant i en tidligere undersøkelse at is i uteområdet er svært begrensende for barnehagens utetid om vinteren (Sando & Lysklett, 2012). Dette er naturlig, da is i uteområdet gjør det vanskelig for barna å holde seg i aktivitet. For å møte disse utfordringene kan man oppsøke andre miljøer hvor det ikke er like glatt, slik at småbarna klarer å være i fysisk aktivitet.

Vi fant store forskjeller mellom barnehagene når det gjaldt hvor ofte de var på tur. Naturbarnehagene var på tur om lag annenhver dag, mens de ordinære barnehagene var på tur hver fjerde dag. Spredningen mellom barnehagene innad i de to gruppene var imidlertid stor. Det er derfor problematisk å konkludere med at naturbarnehagene er mer på tur, selv om det er en tendens til dette. Siden naturbarnehagene i stor grad vektlegger naturopplevelser og utemiljøet (Lie, et al., 2011; Lysklett, 2005), er det nærliggende å tro at det faktisk er en forskjell i hvor ofte naturbarnehager og ordinære barnehager er på tur.

At man skal dra på tur med småbarn om vinteren er ikke opplagt. To av de tre ordinære barnehagene i dette utvalget er heller ikke på tur med de yngste barna i løpet av de to observerte ukene. Kalde barn, glatt underlag, bleieskift ute i kulda og hemmende bekledding er blant utfordringene personalet møter når de skal ta med småbarna på tur om vinteren. Samtidig som det er utfordrende for personalet å ta med småbarna på tur, er det å gå på tur gunstig for barnas fysiske utvikling. Barnas fysiske aktivitetsnivå ser ut til å være positivt påvirket av hvor ofte barnehagen er på tur (Dowda, et al., 2004) og småbarna liker å utforske nye miljø (Hagen & Lysklett, 2005). Ved å komme utenfor gjerdet i barnehagen møter småbarna nye miljø som kan utforskes.

For å møte noen av utfordringene knyttet til å ta med de yngste barna på tur trekkes turmål i nærhet av barnehagen frem som et tiltak. Informant 2 forteller at de ikke går langt unna barnehagen. Dette fordi de da lett kan gå inn om noen fryser. Informant 1 legger vekt på betydningen av å være nok voksne. I denne barnehagen er de delt opp i grupper på seks barn og to voksne, noe som gir de mulighet til å følge opp småbarna tett når de er på tur.

Gruppestørrelse og voksentetthet holdes fram som et viktig tiltak for å gi de yngste barna et godt barnehagetilbud (Lally, et al., 1993). Voksentetthet ser også ut til å være positivt sammenhengende med barnas fysiske aktivitetsnivå (Sugiyama, et al., 2010). Førskolelærerne fremhever at det er utfordrende å være ute med småbarn om vinteren. Det er derfor viktig at man i utetiden og på tur med småbarna er nok voksne. Seland (2009) sin undersøkelse av en norsk barnehage kan være en indikasjon på at voksentettheten i utetiden er for lav. Her var utetiden plassert på et tidspunkt på dagen hvor voksentettheten var lav, noe en ansatt opplevde at gikk utover oppfølgingen av barna i utetiden (Seland, 2009). En slik situasjon ved en småbarnsavdeling om vinteren vil være negativ med tanke på målsetningen i Rammeplanen (2006) om å gi barna gode opplevelser med uteliv til ulike årstider.

Oppsummering

Vi ville i denne undersøkelsen sammenlikne tilbudet som gis småbarn i naturbarnehager med ordinære barnehager om vinteren. Vi fant store forskjeller i utetid mellom barnehagetyperne. Naturbarnehagene er i gjennomsnitt ute 2,7 timer om dagen, mens de ordinære barnehagene i gjennomsnitt er ute 0,6 timer om dagen. Naturbarnehagene oppfyller Helsedirektoratets (2006) anbefaling om en time utetid hver dag. De ordinære barnehagene oppfyller anbefalingene halvparten av de observerte dagene. Når det gjelder hvilke aktiviteter som observeres i utetiden blir aking, klatring og ski observert signifikant mer i naturbarnehagene. Naturbarnehagene er mer på tur, men det er store forskjeller innad i de to gruppene av barnehager når det gjelder hvor ofte de er på tur.

For å gi småbarna gode opplevelser ute om vinteren gjør naturbarnehagene flere tiltak. Når det gjelder utetiden er de fleksible og gjør individuell tilpasninger. Førskolelærerne i de to naturbarnehagene trekker fram bevissthet i forhold til at barna ikke skal sitte i ro, valg av aktiviteter og uteområde som viktige faktorer for å gjøre utetiden til en positiv opplevelse for småbarna. Om vinteren velger ofte naturbarnehagene turmål som er i nærheten av barnehagen. Høy voksentetthet og små barnegrupper blir holdt fram som viktige forutsetninger for å gi småbarna tilstrekkelig oppfølging på tur om vinteren. Hvilke konsekvenser forskjellene i utetid, aktiviteter i utetid og tur mellom barnehagetyperne får for barnas helse, fysiske aktivitetsnivå og forhold til naturen ville vært spennende tema å belyse i videre forskning.

Referanser

- Berg, U. & Mjaavatn, P. E. (2009). *Barn og unge*. I Helsedirektoratet (Red.), *Aktivitetshåndboken - fysisk aktivitet i forebygging og behandling* (s. 45-61). Lokalisert 10.01.2012, på <http://www.helsedirektoratet.no/publikasjoner/aktivitetshandboken-fysisk-aktivitet-i-forebygging-og-behandling/>
Publikasjoner/aktivitetshaandboka.pdf
- Berger, H. W. & Lysklett, O. B. (2012, april). *Kjennetegn på- og innhold i Naturbarnehager*. Upublisert paper presentert på FoU i praksis 2012, Trondheim, Norge.
- Dowda, M., Pate, R. R., Trost, S. G., Almeida, M. J. C. A. & Sirard, J. R. (2004). *Influences of Preschool Policies and Practices on Children's Physical Activity*. *Journal of Community Health*, 29(3), 183-196. doi: 10.1023/B:JOHE.0000022025.77294.af

- Fjørtoft, I. (2001). *The Natural Environment as a Playground for Children: The Impact of Outdoor Play Activities in Pre-Primary School Children*. *Early Childhood Education Journal*, 29(2), 111-117. doi: 10.1023/a:1012576913074
- Giske, R., Tjensvoll, M. & Dyrstad, S. M. (2010). *Fysisk aktivitet i barnehagen: Et casestudium av daglig fysisk aktivitet i en avdeling med femåringer*. *Nordisk Barnehageforskning*, 3(2).
- Hagen, T. L. & Lysklett, O. B. (2005). *Små barn i uterommet*. I S. Haugen, G. Løkken & M. Røthle (Red.), *Småbarnspedagogikk* (s. 130-145). Oslo: Cappelen.
- Helsedirektoratet. (2006). *Behovet for aktivitet*. Lokalisert 27.06.2011, på http://www.helsedirektoratet.no/helsestasjon_og_skolehelsetjene/fysisk_aktivitet/behovet_for_aktivitet_52297
- Jonassen, T. (2011). *Utdanningen følger ikke utviklingen*. Lokalisert 10.01.2012, på <http://www.barnehage.no/no/Nyheter/2011/Desember/-Utdanningen-folger-ikke-utviklingen/>
- Trondheim kommune. (2011). *Rådmannens forslag til økonomiplan 2011-2014, budsjett 2011*. Lokalisert 10.01.2012, på <http://www.trondheim.kommune.no/budsjett/budsjett2011/>
- Kunnskapsdepartementet. (2006). *Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver*. Lokalisert 28.11.2011, på <http://www.regjeringen.no/upload/KD/Vedlegg/Barnehager/rammeplanen.pdf>
- Lally, R. J., Torres, Y. L. & Phelps, P. C. (1993). *Caring for Infants and Toddlers in Groups*. Lokalisert 09.01.2012, på <http://www.zerotothree.org/early-care-education/child-care/caring-for-infants-and-toddlers-in-groups.html>
- Lie, S., Vedum, T. V. & Dullerud, O. (2011). *Natur-, friluft- og gårdsbarnehager (Høgskolen i Hedmark Rapport nr. 8, 2011)*. Elverum: Høgskolen i Hedmark.
- Lysklett, O. B. (2005). *Uteleik året rundt i kjente omgivelser*. I O. B. Lysklett (Red.), *Ute hele dagen* (s. 15-22). Trondheim: DMMH.
- Løkken, G. (2004). *Toddlerkultur: om ett- og toåringers sosiale omgang i barnehagen*. Oslo: Cappelen akademiske forlag.
- Moser, T. & Martinsen, M. T. (2010). *The outdoor environment in Norwegian kindergartens as pedagogical space for toddlers' play, learning and development*. *European Early Childhood Education Research Journal*, 18(4), 457-472.
- New, R. S., Mardell, B. & Robinsom, D. (2005). *Early Childhood Education as Risky Business: Going Beyond What's «Safe» to Discovering What's Possible*. *Early Childhood Research & Practice*, 7(2).
- Pate, R. R., Pfeiffer, K. A., Trost, S. G., Ziegler, P. & Dowda, M. (2004). *Physical Activity Among Children Attending Preschools*. *Pediatrics*, 114(5), 1258-1263. doi: 10.1542/peds.2003-1088-L
- Rayna, S. & Laevers, F. (2011). *Understanding children from 0 to 3 years of age and its implications for education. What's new on the babies' side? Origins and evolutions*. *European Early Childhood Education Research Journal*, 19(2), 161-172. doi: 10.1080/1350293x.2011.574404
- Reilly, J. J. (2010). *Low Levels of Objectively Measured Physical Activity in Preschoolers in Child Care*. *Medicine & Science in Sports & Exercise*, 42(3), 502-507. doi: 10.1249/MSS.1240b1013e3181cea1100
- Røthle, M. (2005). *Møtet med de lekende barna*. I S. Haugen, G. Løkken & M. Røthle (Red.), *Småbarnspedagogikk* (s. 110-129). Oslo: Cappelen.
- Sando, O. J. & Lysklett, O. B. (2012). *1-3 åringers uteaktivitet om vinteren*. FoU i Praksis 2011, Rapport fra konferanse om praksisrettet FoU i lærerutdanning, 399-408. Trondheim.
- Sandseter, E. B. H. (2010). *Scaryfunny : A Qualitative Study of Risky Play Among Preschool Children*. Doktoravhandling, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, Trondheim.
- Seland, M. (2009). *Det moderne barn og den fleksible barnehagen : En etnografisk studie av barnehagens hverdagsliv i lys av nyere diskurser og kommunal virkelighet*. Doktoravhandling, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, Trondheim.
- Statistisk sentralbyrå. (2011a). *Ansatte økte i takt med flere barn*. Lokalisert 16.6.2011, på <http://www.ssb.no/emner/04/02/10/barnehager/>
- Statistisk sentralbyrå. (2011b). *Barn i barnehager etter alder og fylke 2010*. Lokalisert 09.01.2012, på <http://www.ssb.no/barnehager/tab-2011-06-15-02.html>
- Sugiyama, T., Okely, A. D., Masters, J. M. & Moore, G. T. (2010). *Attributes of Child Care Centers and Outdoor Play Areas Associated With Preschoolers' Physical Activity and Sedentary Behavior*. *Environment and Behavior*. doi: 10.1177/0013916510393276